

ШТА ДА СЕ РАДИ: У ЧЕМУ НАМ МОЖЕ ПОМОЋИ ПОПИС

Откуд осцилације у националном изјашњавању

Душан Јањић*

Овогодишњи попис становништва се одвија у повољнијој политичкој атмосфери од оне која је окруживала попис из 1991. године. То је добра вест.

Лоша вест је да се садашња атмосфера квалитетно не разликује од оне из 2002. године. И тада су биле и сада су присутне политичке тензије, међуетнички неспоразуми и одсуство јасне визије државног и политичког вођства. То мора да се одрази и на попис.

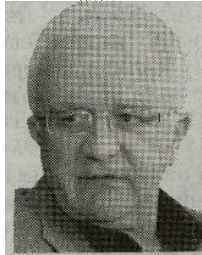
Политички и међуетнички односи у Србији су деликатни, а грађани попис са правом доживљавају као важан политички чин. Стручњаци непрекидно указују да би попис требало добро припремити, у политичком и у стручном смислу. За то је потребна и сарадња са одговарајућим међународним институцијама.

Попис је прилика за национално изјашњавање грађана. Отуда он изазива посебну мотивацију и мобилизацију оних сегмената националних заједница који су заинтересовани за управљање својим заједницама. Уз то, националне заједнице које живе у Србији спадају у „недозреле“ или „заједнице у превирању“.

Трагање за одговором на кризу националног идентитета је у току, а најутицајнији одговор, за сада, је етнонационалистички. Свако настоји да прикаже да има више припадника његове заједнице него оних других. То утиче и на грађане да преиспитују свој одговор на пописно питање. То доводи и до уочљивих осцилација у националном изјашњавању становништва. Најсвежији пример за то су промене у изјашњавању грађана Црне Горе, у последња два пописа становништва. И то пре свега на линији „Црногорци“ – „Срби“.

У самој Србији, видљиве су осцилације у изјашњавању Влаха и Румуна, Хрвата и Буњеваца, Бошњака и Муслимана. Пример за себе су и Роми, којих је 1991. године било 140.000, а на прошлом попису 108.000.

Извесно је да на ове осцилације утиче напредак у изградњи националне самосвести грађана припадника појединих заједница, али и однос средине према њиховом националном опредељењу. Тако, на пример, у Тимочној крајини, и данас као и 2002. године, многи су уверени да „неко споља“ врши притисак на Влахе да се изјасне као Румуни.

Ромски активисти и даље тврде да се Роми плаше или да нису довољно припремљени да се изјасне као „Роми“, а да их има 800.000. Држава као организатор пописа такође утиче на промене у националном изјашњавању. На пример, постизањем договора с представницима Бошњака о томе да се прихвати име „Бошњак“ скоро у потпуности је уклонило раније опредељење „Муслиман“.

Међутим, има пуно примера где се држава својим чињењем или нечињењем укључивала у фаворизовање, на пример, Буњеваца, почетком деведесетих година, или потискивањем опредељења „Влах“.

Пример промена у опредељењу под утицајем општих политичких промена али и под утицајем организатора пописа су „Југословени“. Изјашњавање за Југословене је настало у околностима постојања бивше Југославије 1981. године и била је то једна од бројнијих националних скупина у СФРЈ. Касније, с распадом Југославије, ово изјашњавање је нестало. Овом нестанку су припомгли и организатори пописа 2002. године.

”

У Србији видљиве су разлике у изјашњавању Влаха и Румуна, Хрвата и Буњеваца, Бошњака и Муслимана. Пример за себе су и Роми, којих је, 1991. било 140.000, а на прошлом попису 108.000

Наиме, иако су грађани тврдили да су „Југословени“ пописивачи су их навели на то да одговоре да „не жели да се изјасни“. Приликом изјашњавања о вероисповести, иако је грађанин тврдио да је „атеиста“, записано је: „Не жели да се изјасни“. Приликом помињања матерњег језика, иако је грађанин навео да је то српскохрватски, пописивач је навео да говори „српским“ језиком. Неспорно је да је оваквим понашањем створен простор за манипулацију.

И политичке вође националних заједница настоје да манипулишу пописом кад год могу. Том циљу су усмерене и акције бојкота косовског пописа становништва од стране Срба који живе на Косову, али и најављени бојкот пописа у Србији од стране Албанца из такозване прешевске долине. У оба случаја реч је о високом нивоу дистанце између грађана.

Ако на основу слободе националног изјашњавања на попису, настојимо да оценимо степен демократизације Србије, можемо закључити да је процес демократизације снажан. Али Србија још увек није стабилна држава с развијеном демократијом. И по овом мерилу, Србија је „негде између“.

*Научни савешник, Института за друштвених наука, Центар за социолошке студије